

d) rezerваты włączone do Bieszczadzkiego PN

1. U źródeł Solinki — L, pow. 343,94 ha, gm. Cisna, woj. krośnieńskie.
2. Wetlina — L, pow. 110,85 ha, gm. Cisna, woj. krośnieńskie.
3. Przełom Solinki — Fl, pow. 2,90 ha, gm. Cisna, woj. krośnieńskie.
4. Wołosate — T, pow. 2,04 ha, gm. Lutowiska, woj. krośnieńskie.
5. Połoniny Małej i Wielkiej Rawki — Fl, pow. 52,15 ha, gm. Lutowiska, woj. krośnieńskie.
6. Puszcza Bieszczadzka nad Sanem — L, pow. 498,78 ha, gm. Cisna, Czarna i Lutowiska, woj. krośnieńskie.

Włodzimierz Pilipowicz

OCHRONA ROŚLIN

Kwitnący bluszcz *Hedera helix* we wschodniej części Pogórza Wielickiego i przylegającej części Beskidów

Bluszcz *Hedera helix* jest jedynym naszym przedstawicielem rodziny *Araliaceae*. W zasadzie występuje na całym obszarze kraju, ale ku wschodowi jego stanowiska są zdecydowanie rzadsze. Bluszcz jest gatunkiem śródziemnomorsko-atlantyckim. Tuż za naszą wschodnią granicą osiąga wschodni kres zasięgu. Nie znajduje w Polsce optymalnych warunków do rozwoju i dlatego wyjątkowo przechodzi pełny cykl rozwoju. Często spotykane są pędy pienne, płozące się po ziemi, natomiast pędy pnące się po drzewach rzadko dochodzą do znacznie wyższych wysokości, gdyż przeważnie obmarzają w ziemi. Szczególnie narażone na przemarzanie są pędy kwitnące, gdyż kwitnienie przypada na okres, gdy zdarzają się już u nas przymrozki bądź mrozy. Bluszcz zakwita i owocuje w Polsce na szczególnie korzystnych dla siebie siedliskach, jakimi są miejsca ciepłe, ocienione, osłonięte od wiatru (Boratyńska 1989).

Stanowiska kwitnącego bluszczu uważano dawniej za bardzo rzadkie. Z biegiem lat, w miarę postępu badań florystycznych, stanowisk tych coraz więcej przybywa. Nadal jednak kwitnienie bluszczu na naturalnych stanowiskach nie należy do zjawisk częstych. Kwitnącemu bluszczowi poświęcono wiele notatek i artykułów, głównie na łamach niniejszego czasopisma. Wszystkie cytowane są w pracy Boratyńskiej (1989). Mapy rozmieszczenia kwitnących okazów bluszczu w Polsce opracowali kolejno: Jasiewicz (1951), Browicz, Gostyńska-Jakuszczyńska (1969), Boratyńska (1989).

Według najnowszych danych kwitnące bluszcze spotyka się przeważnie w zachodniej części kraju, przy czym wyraźne skupienie stanowisk znajduje się na Pomorzu Zachodnim (głównie ziemia szczecińska), Wyżynach Środkowopolskich oraz Pogórzach Sudeckim i Karpackim (Boratyńska 1989).

W zachodniej części Pogórza Karpackiego kwitnące bluszcze są znacznie częstsze, niż podano w dotychczasowych publikacjach. M. Guzikowa i J. Guzik (inf. ustna) obserwowali kilkadziesiąt stanowisk. Rzadziej spotyka się kwitnące okazy we wschodniej części Pogórza. Towaśz (1987a, b) podaje z Pogórza Strzyżowskiego i Dółów Jasielsko-Sanockich jedynie 3 stanowiska.

W trakcie wieloletnich badań florystycznych we wschodniej części Pogórza Wielickiego (między Uszwicą a Dunajcem) i przylegającej części Beskidów znaleziono 21 nowych stanowisk kwitnącego bluszcza. Tylko 2 z nich zostały dotychczas opublikowane (Medwecka-Kornaś, Myczkowski 1957, Pacyna 1969). Nie zawsze kwitnące tam okazy bluszcza wytwarzają owoce. Niejednokrotnie obserwowałam wiosną przemarnięte kwiaty lub zawiązki owoców.

Podobnie jak w innych częściach Polski, na Pogórze Wielickim kwitnące bluszcze występują w zacisznych miejscach, osłoniętych przed wiatrami, zaklęśnięciach zboczy i stożkach osuwiskowych, na zboczach wąwozów i niewielkich dolinek. Do wyjątków należy stanowisko na grzbiecie.

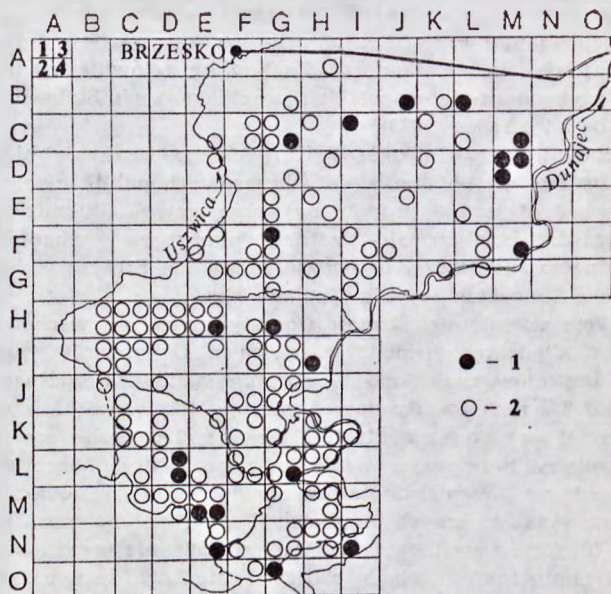
Okazy kwitnącego bluszcza nie wykazują specjalnego przywiązania do konkretnych zbiorowisk leśnych. Najczęściej spotyka się je w grądach *Tilio-Carpinetum*, nieraz nawet w niewielkich jego skrawkach; nieco rzadziej w borze mieszanym *Pino-Quercetum*, jedlinie i różnego typu łęgach. Na niektórych stanowiskach okazy kwitnącego bluszcza występują wręcz masowo (do 30 okazów). Niektóre z nich są znacznego wieku i osiągają spore rozmiary. Za podporę służą im różne drzewa. Najczęściej jest to olsza czarna *Alnus glutinosa*, dąb szypułkowy *Quercus robur* i jodła pospolita *Abies alba*, rzadziej grab zwyczajny *Carpinus betulus*, sosna zwyczajna *Pinus sylvestris*, świerk pospolity *Picea excelsa*, topola osika *Populus tremula* i klon polny *Acer campestre*. Rozmieszczenie kwitnących okazów bluszcza w badanym terenie przedstawiono na ryc. 1.

Wykaz stanowisk

BJ4 — Dębno (woj. tarnowskie) — kilka okazów, w tym 1 bardzo stary i duży w grądzie na brzozie brodawkowatej i dębnie szypułkowym,

BL2 — Las Kobiela od strony Zagórza (woj. tarnowskie) — w parowie na olszy czarnej,

CG4 — kompleks leśny na wschód od Uszwi (woj. tarnowskie) —

Ryc. 1. Rozmieszczenie bluszczu we wschodniej części Pogórza Wielickiego i przylegającej części Beskidów. Siatka kwadratów jak w opracowaniu Pacyna (msc.). W kwadracie AA przedstawiono sposób podziału dużego kwadratu na małe — o boku 1 km. 1 — okazy kwitnące, 2 — okazy pienne. — Distribution of the ivy in the eastern part of the Wielicze Foothills and in the adjacent part of the Beskidy Mtns. The network of squares corresponds to that in the author's paper (msc.). The square AA represents the manner in which the large square has been divided into small ones, their sides measuring 1 km. 1 — blossoming specimens, 2 — barren specimens

kilka okazów na dębach szypułkowych w borze mieszanym na grzbiecie między wzgórzami 322 m n.p.m. i 318,5 m n.p.m.,

CI1 — Porąbka Uszevska (woj. tarnowskie) — 1 okaz na Wielkiej Górze, na klonie polnym,

CM4 — Wielka Wieś (woj. tarnowskie), Panińska Góra — w grądzie na zboczach niewielkiej dolinki (Pacyna 1969),

DM1 — Wielka Wieś (woj. tarnowskie) — 10 okazów na grzbiecie Panińskiej Góry,

DM3 — Wielka Wieś (woj. tarnowskie) — 21 okazów w grądzie na zboczach dolinki,

DM2 — Sukmanie (woj. tarnowskie) — liczne okazy w grądzie, w dolince wciętej w stoki Panińskiej Góry,

FG1 — Lewniowa (woj. tarnowskie) — 1 okaz na dębie szypułkowym w grądowym przyłasku, na stromym zboczu dolinki,

FM4 — Roztoka (woj. tarnowskie) — kilka okazów w suchym grądzie na zboczach niewielkiej dolinki uchodzącej do doliny Dunajca,

HE4 — rezerwat „Bukowiec” w paśmie Szpilówki koło Tymowej (woj. tarnowskie) — kilka okazów w łągu olszowym na olszy czarnej na północnym stoku Bukowca (Medwecka-Kornaś, Myczkowski 1957, Denisiuk 1988),

HG2 — północne stoki Machulca nad Tymową (woj. tarnowskie) — 1 okaz w jedlinie na zboczu dolinki,

III2 — Czchów (woj. tarnowskie) — kilka okazów na jodle pospolitej, olszy czarnej i osice w łągu nad potokiem, w niewielkiej dolince,

LD3 — Sechna (woj. nowosądeckie) — 1 okaz w grądzie na zboczu,

LD4 — Sechna (woj. nowosądeckie) — 1 okaz na świerku pospolitym, w grądzie, na zboczu niewielkiej dolinki,

LG4 — zbocza Ostrej Góry nad Jez. Rożnowskim — 17 okazów na dębach szypułkowych i jodłach w lesie bukowo-jodłowym, na osuwiskach,

ME2 — Żbikowice (woj. nowosądeckie) — kilka okazów na dębach szypułkowych i sosnach zwyczajnych w grądzie, na zboczu doliny Łososiny,

ME4 — Łososina Dolna (woj. nowosądeckie) — na jodle w jedlinie, na zboczu doliny Łososiny,

NE4 — Łyczanka (woj. nowosądeckie) — 2 stare okazy na dębach szypułkowych w jedlinie, na zachodnim stoku Jodłowca,

NI2 — Tabaszowa-Załęże Niżne (woj. nowosądeckie) — 1 okaz w niewielkiej kotlinie,

OG1 — Tęgoborze-Struga (woj. nowosądeckie) — 1 okaz na dębie szypułkowym w grądzie na stożku osuwiskowym, na zboczu nad Jez. Rożnowskim.

Anna Pacyna

PIŚMIENNICTWO

Boratyńska K. 1989. Kwitnące i owocujące okazy *Hedera helix* L. w Polsce. Arbor. Kórń. 1987/1989 32: 19–36.

Browicz K., Gostyńska-Jakuszevska M. 1969. Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce. 8. PWN, Warszawa—Poznań.

Denisiuk Z. 1988. Obszary i obiekty chronione. W: Województwo tarnowskie (red. J. Warszńska). Ossolineum, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź.

Jasiewicz A. 1951. *Bluszcz. Chrońmy Przyr. Ojcz.* 7 (9—10): 1—11.

Medwecka-Kornaś A., Myczkowski S. 1957. *W sprawie ochrony owocującego bluszczu na Pogórzu Karpackim. Chrońmy Przyr. Ojcz.* 13 (6): 46—49.

Pacyna A. 1969. *Notatki florystyczne z Pogórza Wielickiego. Fragm. Flor. et Geob.* 15 (2): 147—151.

Pacyna A. *Flora wschodniej części Pogórza Wielickiego i przyległej części Beskidów. Maszynopis.*

Towpasz K. 1987a. *Notatki florystyczne z Jasia i okolic. Zesz. Nauk. UJ, Prace Bot.* 15: 87—91.

Towpasz K. 1987b. *Rośliny naczyniowe Pogórza Strzyżowskiego. Zesz. Nauk. UJ, Prace Bot.* 16: 1—160.

Naturalne stanowiska kwitnącego bluszczu *Hedera helix* w okolicy Wrocławia

Kwitnące i owocujące egzemplarze bluszczu pospolitego *Hedera helix* spotyka się głównie w południowej i zachodniej części kraju. Browicz i Gostyńska-Jakuszczyńska (1969) wymieniają zaledwie 31 naturalnych stanowisk tego typu, co nasuwać by mogło przypuszczenie, iż kwitnący bluszcz jest w Polsce rzadkością.

Dotkliwą lukę wypełnia jednakże praca Boratyńskiej (1987), podsumowująca dane z terenu całego kraju. Z Dolnego Śląska, gdzie znanych było tylko 7 stanowisk (Browicz, Gostyńska-Jakuszczyńska 1969, Mądalski, Ciaciura 1969, 1972), wymieniona autorka podaje już 38. Nadal jednak słabo pod tym względem poznane są tereny województwa wrocławskiego (4 stanowiska — Boratyńska 1987).

Dlatego też zdecydowano się opisać dwa nowe, naturalne stanowiska odnalezione podczas badań terenowych w okolicy Wrocławia.

Pierwsze znajduje się w gm. Miękinia, 200 m na południe od Wojnowic (ryc. 1). Rosną tu cztery egzemplarze o wymiarach $10 \times 0,2$, $12 \times 0,2$, $14 \times 0,36$ i $9 \times 0,16$. Wszystkie kwitną i owocują obficie już od wysokości 3 m nad ziemią. Pną się na wysokie (do 30 m) olsze czarne *Alnus glutinosa*, stanowiące fragment leśny o trudnej do ustalenia pozycji fitosocjologicznej (Matuzkiewicz 1981). Struktura drzewostanu z dominującą olszą wskazuje na lęg olchowy *Circaeo-Alnetum*, a w runie spotyka się perz psi *Elymus caninus*. Warstwę krzewów tworzy przede wszystkim czeremcha *Prunus padus* z udziałem porzeczki czerwonej *Ribes vulgare*, lipy drobnolistnej *Tilia cordata*, jesionu wyniosłego *Fraxinus excelsior* i bzu czarnego *Sambucus nigra*.